

Asia: VN/18255/2021

Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistamista koskeva työryhmämietintö

Ehdotusta koskevat yleiset huomiot

Voitte tähän lausua yleisesti ehdotettujen säännösten sisällöstä.

Oikeusministeriö on pyytänyt Tullin lausuntoa julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistamista koskevasta työryhmämietinnöstä (VN/18255/2021). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vahingonkorvauslain säännöksiä julkisyhteisön korvausvastuusta sekä säädettäväksi kokonaan uusi laki vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista.

Tulli käsittelee sellaiset vahingonkorvausvaatimukset, jotka koskevat Tullin kantamien Tullien, verojen ja maksujen määräämisessä aiheutunutta vahinkoa (laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta 1 § 2 momentti 5 kohta).

Tullin näkemyksen mukaan ehdotetut säädösmuutokset ovat pääosin hyvin perusteltuja. Tulli pitää ehdotusta oikeustilaa selventävänä ja vaikutuksiltaan oikeusturvaa parantavana ja kansalaisten luottamusta viranomaistoimintaan lisäävänä.

Ehdotuksen vaikutukset

Voitte tähän lausua yleisesti ehdotettujen säännösten vaikutuksista, niiden merkittävydestä ja mahdollisista haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksista. Erityisesti teitä pyydetään lausumaan niistä mahdollisista vaikutuksista, joita ei ole esityksessä otettu huomioon.

Ehdotukseen liittyy uusia vastuuperusteita valtion vahingonkorvausvastuulle. Tästä vääjäämättä seuraa valtioon kohdistettavien vahingonkorvausvaatimusten lukumääräistä kasvua, varsinkin mitä tulee tuleen virheelliseen informaatioon perustuvaan korvausvastuuseen. Vastaavaan suuntaan vaikuttaa myös tiettyjen korvausvastuuta koskevien rajoitusten poistaminen tai niiden lieventäminen. Tällöin on olennaista arvioida näiden muutosten henkilöstövaikutuksia

tuomioistuinten työhön. Samalla tulee pitää huolta siitä, että viranomaisilla on käytettävissä riittävä rahoituspohja vahingonkorvausten suorittamista varten.

Vahingonkorvauslain muutosehdotukset

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne vahingonkorvauslakiin ehdotetuista muutoksista.

Ehdotetut säädösmuutokset ovat tietyn jäljempänä esitettävien varauksin pääasiallisesti kannatettavia.

Julkisyhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 1 momentti)

Standardisäännöksestä luopumista voidaan pitää hyvänä asiana, koska säännöksen merkitys on ollut oikeuskäytännössä epäselvä. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä standardisäännöksellä ei ole ollut itsenäistä korvausvelvollisuuden poistavaa oikeusvaikutusta, vaan huomiota on kiinnitetty tuottamuksen asteeseen eikä vahingonkorvausvaatimuksia ole standardisäännöksen perusteella yleensä hylätty.

On kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että standardisäännöksen kumoamisella ei samalla ankaroiteta julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta vallitsevaan oikeustilaan verrattuna. Julkisyhteisön tuottamusvastuuta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota kulloinkin tarkasteltavan viranomaistehtävän erityispiirteisiin ja niistä kumpuaviin huolellisuusvaatimuksiin.

Muun yhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 2 momentti)

Ei lausuttavaa.

Muutoksenhakua koskevan vaatimuksen lieventäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 4 §)

Tulli pitää hyvänä ratkaisuna, että muutoksenhakuvaatimus, vaikkakin lievennetyssä muodossa, ehdotetaan edelleen pidettäväksi voimassa. Tällöin ensisijainen oikeussuojakeino on oikaisuvaatimus ja valitus, joita käyttämällä vahingonkärsijän tulee pyrkiä rajoittamaan vahinkoa.

Kannekiellon kumoaminen (voimassa olevan lain 3 luvun 5 §)

Ei lausuttavaa.

Viranomaisen virheellisestä informaatiosta aiheutuneen puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 3 §)

Esityksessä vahingonkorvauslakiin (412/1974) ehdotetaan lisättäväksi julkisyhteisön korvausvastuuta koskevat säännökset ihmisoikeuden ja perusoikeuden loukkauksesta sekä väärästä viranomaisinformaatiosta aiheutuneen vahingon korvaamisesta.

Tarkasteltaessa virheellisestä viranomaisinformaatiosta johtuvan vahingon korvattavuuden edellytyksiä (erityisesti mietinnön sivut 82–86, 160–164 ja 218) Tulli lausuu esityksestä tältä osin kunnioittavasti seuraavaa.

Tiedon virheellisyyden arviointi

Työryhmän mietinnön mukaan vahingonkorvauslakiin lisättäisiin säännös, jonka perusteella julkisyhteisö olisi korvausvelvollinen antamastaan virheellisestä informaatiosta aiheutuneesta taloudellisesta vahingosta (3 luku 3 §). Tämä erityinen korvausperuste olisi vahingonkorvauslaissa uusi. Säännöksellä olisi merkitystä erityisesti silloin, kun virheellinen informaatio on annettu toiminnassa, jota ei voida pitää julkisen vallan käyttämisenä, eikä vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n säännöstä puhtaasta varallisuusvahingosta voitaisi soveltaa. Mietinnön mukaan korvausvastuun voisi aiheuttaa virheen tai laiminlyönnin vuoksi väärän tiedon antaminen. Tiedon tulisi olla objektiivisesti tarkastellen väärä eli totuudenvastainen.

Hallintolain (434/2003) 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen velvollisuutena on antaa toimivaltansa rajoissa asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Työryhmämietinnön mukaan hallintolain tarkoittamassa neuvonnassa tietoja annetaan yleensä tiettyä tapausta varten, mutta neuvonta voi olla myös yleisluontoisempaa tiedon antamista, ja toisaalta yksityiskohtaisestakaan neuvonnasta ei voida johtaa viranomaisen velvollisuutta asiakkaan avustamiseen.

Tulli tarjoaa henkilö- ja yritysasiakkailleen tulliasioihin liittyvää neuvontaa puhelimitse, chat-palvelussa, chatbot-palvelussa, sähköpostitse, videoneuvotteluin, nettisivuillaan, sosiaalisen median palveluissa sekä kasvotusten ja asiakaspäätteillä tullitoimipisteissä. Mainituissa asiointikanavissa annetut neuvot eivät ole asiakasta sitovia. Viranomaisinformaatiolla on asiakkaiden oikeuksiin, etuihin ja velvollisuuksiin kohdistuvia vaikutuksia, joten neuvojen on joka tapauksessa oltava oikeita ja virheettömiä. Annetun neuvonnan oikeellisuus on suhteellisen helppo todentaa objektiivisessa arviossa silloin, kun neuvonta on esimerkiksi voimassa olevan lainsäädännön selostamista. Usein tullineuvonta on kuitenkin yksilökohtaisempaa, asiakkaan tapauksen olosuhteet ja erityispiirteet huomioivaa ohjausta. Tällöin annettavan informaation sisältöön vaikuttaa olennaisesti se viitekehys, jossa tai jota varten tiedot annetaan. Annettu neuvo pätee niihin olosuhteisiin, joihin se on annettu. Tällöin asiakas itse vastaa antamiensa pohjatietojen oikeellisuudesta. Neuvontatilanteiden monimuotoisuuden vuoksi neuvojen sisällöllinen oikeellisuus on erilaista eri tilanteissa. Vasta tapauksen erityispiirteet määrittelevät sen, milloin tietoa voidaan pitää oikeana. Kun tullineuvonnan asiakkaalle antaman viranomaisinformaation oikeellisuutta tai virheellisyyttä arvioidaan, arvioinnin tulee tapahtua asiakkaan antamien tapauskohtaisten tietojen perusteella.

Erityisesti Tullin yritysneuvonnassa vastattavaksi tulee usein monimutkaisia ja erityisasiantuntemusta edellyttäviä neuvontatilanteita. Joskus rajanveto neuvonnan ja asianhoitamisen välillä on vaikeaa. Haastavia ovat erityisesti tilanteet, joissa asiakas odottaa yritysneuvonnasta sellaista ohjausta, jossa lähestytään asiamiehen roolia. Yritysneuvonnan sisällöllinen oikeellisuus ei tarkoita sitä, että neuvojen tulisi tarjota yrityksille verosuunnittelua. Tullineuvonta antaa tietoa tullilainsäädännön perusteella käytettävissä olevista tullimenettelyistä

neuvovassa, ohjaavassa ja informaatiota välittävässä viranomaisen roolissaan. Tullin tehtävä on neuvominen ja tietojen antaminen.

Oman erityislaatuisen kokonaisuutensa muodostaa oikean nimiketiedon valintaan liittyvä neuvonta sekä sitovan nimiketiedon antaminen. Tulli voi neuvoa asiakasta oikean nimiketiedon määrittelyssä esimerkiksi puhelimitse, sähköpostitse tai chat-palvelussa. Tällöinkin neuvo pätee niihin olosuhteisiin, jotka asiakas on tiedontarpeensa tueksi kuvannut asiakaspalvelijalle. Tiedon on oltava oikein niiden tapauksen erityispiirteiden perustella arvioituna, jotka asiakas on neuvontatilanteessa ilmoittanut. Neuvo ei sido asiakasta eikä se myöskään sido Tullia saman asiakkaan sittemmin vireille tulleessa tullausasiassa, joskin tällöinkin neuvonnan virheettömyysvaatimus suhteessa tapauksen pohjatietoihin on olemassa.

Sitova tariffitieto (BTI) puolestaan on kirjallinen päätös siitä, mitä nimikettä tavaraan sovelletaan EU:n alueella. Sen oikeusperusta on EU-lainsäädännössä. Sitovassa tariffitiedossa kysymyksessä ei ole asiakkaan neuvominen vaan viranomaisen päätös, jota molempien osapuolten tulee noudattaa. Päätös sitoo sekä tulliviranomaisia että asiakasta. Sitovaa nimikettä ei voida vahingonkorvausvelvollisuuden aiheuttavasti antaa neuvonnassa. Asian oikeudellinen arviointi tapahtuu tällöin toisinlaisin säännöin.

Tullissa keskustelua herättänyt kysymys on erityisesti neuvonnan sitovuusasia. Tällöin on pohdittu, mikä merkitys ehdotetun lainsäädännön soveltamisen kannalta on sillä, jos annettavan neuvonnan yhteydessä, neuvontavälineeseen katsomatta, asiakkaalle ilmoitetaan, ettei neuvonta ole viranomaista sitovaa. Kysymys neuvonnan sitomattomuudesta on ongelmallinen.

Sitomattomuusklausuulin turvin neuvovaa viranomaista koskee joka tapauksessa vaatimus oikeanlaisesta ja virheettömästä informaatiosta. Sitomattomuus ei voi tarkoittaa sitä, että viranomainen voisi antaa tapauksen erityispiireet huomioiden väärää tietoa, josta viranomainen ei olisi virkavastuussa. Sitomattomuus voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että asiakaspalvelijavirkailijan neuvovassa roolissa antaman vastauksen sisältöä ei voida, tai sitä ei ole pakko voida, laittaa sellaisenaan ratkaisun perustaksi sittemmin vireille tulleessa saman asiakkaan tullausasiassa. Tulli esittää, että lain mahdollisessa jatkovalmistelussa huomioitaisiin ja käsiteltäisiin kysymys viranomaisneuvonnan sitovuudesta/sitomattomuudesta.

Tullissa on myös noussut esiin kysymys, olisiko neuvonnassa jatkossa painotettava tiettyjen ilmaisujen käyttämistä sen varmistamiseksi, ettei viranomaista johdeta kysyttäessä harhaan. Harhaanjohtaminen voisi olla esimerkiksi sitä, että viranomaiselle ei tarkoituksella kerrota jotakin olennaista asiaa, joka julkislausuttuna johtaisi toisen sisältöiseen neuvoon. Tullissa on keskusteltu, tulisiko neuvontatapahtuman aikana asiakkaalle ilmoittaa, että annettu neuvo pätee asiakkaan antamien tietojen mukaiseen tilanteeseen, ja ettei se päde, jos asiakas ei ole antanut kaikkia tapaukseen vaikuttavia pohjatietoja. Mahdollisista varaumista riippumatta tiedon oikeellisuuden arviointi tapahtuisi esitetyn sääntelyn mukaan aina asiakkaan antamia pohjatietoja vasten.

Työryhmän mietinnön mukaan korvausvastuun edellytyksenä virheellisen viranomaisinformaation tilanteessa olisi, että vahingon kärsineellä on ollut perusteltu aihe luottaa annettujen tietojen oikeellisuuteen. Tällä tarkoitettaisiin ensinnäkin sitä, että tieto on tullut sellaiselta taholta tai henkilöltä, jolla voidaan olettaa olevan asiasta tarpeellinen asiantuntemus, ja jonka antamia tietoja ja neuvoja asiakas voi siksi pitää oikeina. Vaikka kansalaisten on lähtökohtaisesti aina voitava luottaa viranomaiselta tai vastaavalta taholta saamaansa tietoon, voi tilanne kuitenkin olla erilainen sen mukaan, miten informaation antaminen tai neuvonta on kussakin tilanteessa järjestetty; esimerkiksi saadaanko tiedot suoraan asiantuntijalta vai viraston palvelupisteestä, jossa vastataan keskitetysti kaikkiin virastolle esitettyihin kysymyksiin. Niihin tietoihin, joita saadaan erilaisista automatisoiduista neuvontajärjestelmistä, olisi jo lähtökohtaisesti syytä suhtautua varovaisuudella. Edelleen esityksen mukaan saatu informaatio voi olla yleisluonteista ja sisältää varauksia myös sen vuoksi, että asiakkaan antamat pohjatiedot ovat puutteellisia. Tällöin asiakkaan olisi itsekin suhtauduttava varovaisuudella saamaansa viranomaisinformaatioon.

Korvausvastuun edellytyksenä olisi mietinnön mukaan myös se, että korvausvelvollisuutta olisi pidettävä kohtuullisena ottaen huomioon tietojen antamisen tarkoitus ja merkitys sekä tietojen antamiseen liittyvät ja muut olosuhteet. Tietojen antamiseen liittyvät olosuhteet koskisivat lähinnä sitä tapaa, jolla väärät tiedot annettaisiin. Viranomaisen voi antaa tietoja esimerkiksi palvelupisteessä, puhelimitse, sähköpostilla tai muutoin kirjallisesti, internet-sivuilla, erilaisissa esitteissä tai chatissä. Tiedon antamistapa voi jo osin liittyä siihen, onko asiakkaalla perusteltu aihe luottaa tiedon oikeellisuuteen.

Työryhmän mietinnön mukaan korvausvastuun edellytyksenä siis olisi, että vahingon kärsineellä on ollut perusteltu aihe luottaa tiedon oikeellisuuteen. Perustellun aiheen olemassaolon arvioinnissa tiedon esittämistavalla on merkitystä. Paitsi perustellun aiheen olemassaolon arvioinnissa, esittämistavalla on merkitystä myös niiden olosuhteiden tarkastelussa, joiden perusteella arvioidaan korvausvelvollisuuden kolmatta edellytystä eli kohtuullisuutta. Esimerkiksi Tullin chatbot-palvelu tarjoaa yleispätevää informaatiota henkilöasiakkaiden paketteihin, tullaukseen ja lahjoihin liittyvissä kysymyksissä. Chatbot-palvelussa ei voida samalla tavoin, kuin vaikkapa kasvokkain tapahtuvassa neuvonnassa, varmistua annetun informaation ymmärrettävyydestä ja riittäväydestä. Chatbot-palveluautomaatio ei myöskään pysty täydellisesti huomioimaan asiakkaan tilanteen mahdollisia tavallisuudesta poikkeavia erityispiirteitä. Näissä tapauksissa asiakkaalle tarjotaan mahdollisuutta kääntyä elävän asiakaspalvelijan puoleen esimerkiksi chat-palvelussa, puhelimitse tai sähköpostitse. Tullin asiakkaalla on perusteltu aihe luottaa siihen, että chatbotista annetut tiedot ovat yleisellä tasolla arvioituna oikein, mutta samalla asiakkaan tilanteen erityislaatuisuus voi johtaa siihen, etteivät chatbotin antamat tiedot yksistään riitä asian oikeanlaiseksi tai täydelliseksi hoitamiseksi. Asiakkaan perusteltu luottamuksensuoja ei tällöin ylety sellaisiin erityisiin olosuhteisiin, joita chatbottia ei ole opetettu huomioimaan. Sen sijaan esimerkiksi puhelimitse, sähköpostilla, kirjeitse tai suullisesti annettuun, asian erityispiirteet huomioivaan ohjaukseen asiakkaalla on yleensä perusteltu aihe luottaa. Tapauksissa, joissa neuvo tai ohje on annettu vielä kirjallisessa muodossa, asianosaiset pystyvät myös jälkikäteen vaivattomammin ja varmemmin osoittamaan, minkälaista ohjausta on annettu. Viranomaisen vahingonkorvausvelvollisuuden arvioinnissa neuvon kirjallisella

muodolla on kiistämättömiä etuja. Tämänkaltaisissa olosuhteissa saatetaan tulevaisuudessa arvioida kysymystä, onko asiakkaalla ollut perusteltu aihe luottaa Tullin antaman tiedon oikeellisuuteen, mikäli mietinnön mukainen sääntely saatetaan voimaan.

Haasteet näytön arvioinnissa

Tulli nostaa vielä lähempään tarkasteluun kysymyksen virheellisen viranomaisinformaation näytön arvioimisesta oikeudenkäynnissä. Tullin käsityksen mukaan näytön arvioinnin ongelmakohtiksi saattaa muodostua sen todentaminen, mitä asiakas on kysynyt, ja toisaalta, miten asiakkaan kysymys on viranomaisessa ymmärretty, sekä vielä, miten asiakas on ymmärtänyt viranomaisen vastauksen. Näytön arvioinnin onnistuminen riippuu tällöin siitä, ovatko edellä mainitut kysymykset todennettavissa jollakin luotettavuustasolla ylipäätään taikka vielä siinä vaiheessa, kun asia on tuomioistuimen käsiteltävänä. Kirjallisesti annettusta neuvonnasta mainitut kysymykset ovat varmimmin tarkistettavissa. Toisaalta kirjallinen muotokaan ei ole tae siitä, että tiedon vastaanottanut asiakas on ymmärtänyt vastaanottamansa informaation oikein ja viranomaisen tarkoittamalla tavalla. Tietojen virheellisyyttä pitäisi tällöin arvioida objektiivisesti, kuten työryhmä on esittänytkin.

Sääntelyehdotuksesta lopuksi

Voimassa olevan vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Kuten työryhmämuistiostakin ilmenee, oikeuskäytännön perusteella ei ole aivan selvää, milloin viranomaisen antama neuvonta on julkisen vallan käyttöä. Mietinnössä on esitetty, että mitä yksityiskohtaisempaa ja ohjaavampaa informaatio on sisällöltään, sitä todennäköisemmin siihen yleensä liittyy julkisen vallan käyttöä yksilön tai yhteisön etujen, oikeuksien tai velvollisuuksien toteuttamiseksi.

Vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n 2 momentissa asetetaan lisäedellytys julkisyhteisön 2 §:n 1 momenttiin perustuvalla korvausvastuulle. Kyseisen standardisäännöksen mukaan julkisyhteisöllä on korvausvastuu vain, milloin toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu. Korvausvastuun perusteeksi ei siis riitä pelkkä virhe tai laiminlyönti, vaan lisäksi vaaditaan, että toiminta ei ole vastannut sille asetettavaa kohtuullista tasoa.

Voimassa olevan vahingonkorvauslain perusteella korvausvastuu virheellisen viranomaisinformaation aiheuttamasta vahingosta siis lankeaa, jos virheellisen tiedon antaminen katsotaan julkisen vallan käyttämiseksi eikä toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ole noudatettu. Mikäli työryhmän esittämä säännösmuutos astuisi voimaan, virheellisen viranomaisinformaation tilanteessa ei enää tarvitsisi tehdä arviota julkisen vallan käyttämiskysymyksestä, jos korvausta haettaisiin ehdotetun uuden säännöksen eli 3 luvun 3 §:n 1 momentin perusteella, eikä toisaalta puntaroitavaksi tulisi myöskään

kohtuudella asetettavien vaatimusten noudattamiskysymyksiin. Ensiksi mainitusta arvioinnista (julkisen vallan käyttäminen) voitaisiin luopua, koska virheellisellä viranomaisinformaatiolla aiheutetun vahingon korvattavuus ei ehdotetussa uudessa säännöksessä olisi riippuvainen siitä, katsottaisiinko viranomaisen menettely julkisen vallan käyttämiseksi. Toiseksi mainitun arvioinnin tekeminen (kohtuudella asetettavien vaatimusten noudattaminen) ei jatkossa olisi tarpeen siinäkään tapauksessa, jos korvausta puhtaasta varallisuusvahingosta haettaisiin julkisen vallan käyttämisen perusteluina voimassa olevan 5 luvun 1 §:n nojalla, koska 3 luvun 2 §:n 2 momentissa oleva standardisäännös kumottaisiin.

Asiakkaan oikeusaseman kannalta Tulli katsoo erityisesti olevan merkitystä sillä, että uudessa sääntelyssä informaatiovirhe tulisi korvausvastuun piiriin huolimatta siitä, onko vahinko aiheutettu julkista valtaa käytettäessä. Näin ollen korvattaviksi voisivat tulla myös sellaisessa tosiasiallisessa hallintotoiminnassa aiheutetut vahingot, joilla ei olisi yhteyttä julkisen vallan käyttämiseen. Tullin käsityksen mukaan erityisesti ehdotettu 3 luvun uusi 3 §:n 1 momentti madaltaisi vahingonkäräjän kynnystä saada virheellisestä viranomaisinformaatiosta johtuvasta vahingosta vahingonkorvausta. Näin ollen voidaan todeta, että esitetyllä sääntelyllä on julkishallinnon asiakkaan asemaa parantavia ja oikeusturvaa tehostavia vaikutuksia.

Tulli lausuu lopuksi viranomaisesta koskevasta laillisuusperiaatteesta. Työryhmän muistiossakin on tuotu esille viranomaisissa tapahtuva vahingonkorvauslakiin perustumaton korvauskäytäntö. Eduskunnan oikeusasiamiehen esittämässä hyvityksissä ei yleensä ole arvioitu vahingonkorvauslain mukaisten edellytysten täyttymistä, ja muutenkin viranomaiskäytännössä korvausta virheellisestä neuvonnasta on saatettu maksaa asiakasmyönteisesti tarkastelematta tarkemmin oikeusperustaa. Tulli on kiinnittänyt huomioita siihen, ettei lainsäädännössä tietyvästi ole oikeuttamisperustetta sille, että viranomaisella voisi maksaa valtion varoista korvausta tai hyvitystä oman harkintansa perusteella. Koska kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia, viranomaisella ei voi maksaa asiakkaalle hyvitystä tai vahingonkorvausta, jollei tälle ole asetettu laillista perustaa säädännöllisessä oikeudessa. Tulli katsoo, että asian mahdollisessa jatkovalmistelussa olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että lainsäädäntö mahdollistaa virkavastuulla toimivalle viranomaiselle korvausten suorittamisen silloin, kun se on perusteltua asiakkaan kärsimän vahingon vuoksi.

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien loukkauksen hyvittäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 7 §)

Oikeudenloukkauksen hyvittämisestä on jo selkeyden vuoksi hyvä ottaa säännös lakiin. Näin esimerkiksi Eduskunnan oikeusasiamiehen tekemille hyvitysehdotuksille on perusta kansallisessa laissa. Tämä edistää samalla myös oikeudenloukkauksien yhtenäistä hyvitystä. Työryhmän mietinnön pohjalta jää jonkin verran epäselväksi, onko ehdotetun säännöksen perusteella ajateltu maksettavan hyvitystä myös muissa tilanteissa kuin perus- ja ihmisoikeuksien loukkauksista. Työryhmän mietinnössä (s. 54) todetaan, että "Oikeusasiamiehen esittämä hyvitys on käsitteenä laajempi kuin vahingonkorvauslaissa tarkoitettu vahingonkorvaus. Se voi tarkoittaa vahingonkorvauslain mukaan korvattavan vahingon lisäksi myös oikeuden- tai vapauden loukkaamisesta tai lainvastaisesta menettelystä aiheutuneen haitan tai epäoikeudenmukaisuuden tunteen tai vääryyskokemuksen rahallista hyvittämistä". Säännösehdotus kattaa selvästi vain perus- ja ihmisoikeusloukkaukset, mutta kaikki lainvastaisesta menettelystä aiheutunut haitta ei

välttämättä loukkaa perus- ja ihmisoikeuksia. Jos hyvitystä on tarkoitus maksaa myös muista kuin perus- ja ihmisoikeuksien loukkauksista, asiasta olisi syytä ottaa lakiin selkeä säännös.

Vahingonkorvauslain 4 luvun 2 §:ää ja 7 luvun 1 §:ää koskevat muutosehdotukset.

Ei lausuttavaa.

Laki vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne ehdotetusta laista.

Ehdotettu säännöstö sinänsä yhtenäistää käytäntöjä, jotka koskevat vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista valtion varoista maksettavia korvauksia.

Tulli hakee esitutkintaviranomaisena vakuustakavarikkoja, minkä lisäksi monissa rikoksissa, joissa Tulli esiintyy asianomistajana, määrätään liiketoimintakieltoja. Näistä toimista seuraava entistä laajempi korvausvastuu ei saa kuitenkaan toimia pakkokeinojen käyttöä rajoittavana tekijänä.

Voitte tähän kirjoittaa pykäläkohtaiset huomionne.

Ehdotetun säännöksen 5 § "Korvaus epäillylle pakkokeinon käytöstä"

Rikostutkinnan pakkokeinojen käytön korvaamistilanteissa tulisi edelleen pitää johtoajatuksena korvauserusteiden rajoittaminen sellaisiin tilanteisiin, joissa aiheutetaan konkreettisesti vahinkoja jollekin suojattavalle oikeushyväille, kuten esimerkiksi vapaudenmenetyksen kautta henkilökohtaiselle vapaudelle.

Ei tulisi katsoa korvattavaksi jotakin yksittäistä pakkokeinoa sen nimikkeen perusteella, kuten esimerkiksi televalvonta salaisena pakkokeinona, joka teoriassa puuttuu yksityisyyteen, mutta ei tuota mitään tietoa, joten korvausta ei tulisi suorittaa puhtaasti abstraktisesta vahingosta.

Korvattavan vapaudenmenetysajan lyhentäminen 24 tunnista 12 tuntiin tuottaa todennäköisesti Tullin toimintaympäristössä lisää korvaustapauksia, koska erityisesti valtakunnanrajalla maahan saapumisen yhteydessä tulee käytännössä eteen tilanteita, joissa rikosepäilyyn liittyy useita henkilöitä. Näissä tapauksissa epäiltyyn rikokseen liittyvien osallisuuksien selvittäminen ja toisaalta tutkinnan turvaaminen tuottavat varsin usein tarpeen ottaa kiinni koko seurue, joka on saapunut maahan samassa ajoneuvossa, josta laitton tavara tai esine on löytynyt. Tämän selvittäminen edellyttää usein vähintään yhden kuulustelukierroksen suorittamista, jolloin pelkästään esitutkintalain 7:5 §:n asettamat rajoitteet saattavat siirtää kuulustelujen aloittamista, puhumattakaan tulkkauksen tarpeesta tai jostakin muusta vastaavasta seikasta. Esityksessä olisi tullut selvittää myös edellä mainitun seikan suhdetta esitutkintalain

6:5 §:ään, joka käsittelee läsnäoloa esitutkinnassa.

Ehdotetun säännöksen 9 § "Korvaus salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä"

Ajatus korvata tiedonhankintakeinojen kohteeksi joutuneelle henkilölle tiedonhankintakeinojen käyttämisestä aiheutunut oikeudenloukkaus, kun sittemmin ilmenee, että näiden keinojen kohdistamisella mainittuun henkilöön ei selvästikään ole ollut aihetta, on erittäin ongelmallinen - kuinka käytännössä arvioidaan kyseinen aiheettomuus - monet tiedonhankintakeinot arvioidaan jo tuomioistuimessa normaalissa keinon lupamenettelyssä, jolloin on ilmeistä, että aiheeton keino ei voi tulla käyttöön. Ehdotuksen toteutuessa on olemassa suuri vaara, että korvauksia suoritetaan automaattisesti ainoastaan asiassa käytetyn tiedonhankintakeinon perusteella ilman aitoa arviota siitä, oliko kyseinen keino todellisuudessa aiheeton, jota ne äärimmäisen harvoin ovat.

Aineellisten vahinkojen korvaamisen osalta tulisi selventää pakkokeinon kohteen oman toiminnan vaikutuksia vahingon syntymiseen ja edelleen viranomaisen korvausvastuuseen: jos esimerkiksi pakkokeinon käyttämisen yhteydessä joudutaan murtamaan ovi sen vuoksi, että toimenpiteen kohdehenkilö ei kehotuksesta huolimatta avaa viipymättä ovea.

Laki pakkokeinolain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

Ei lausuttavaa.

Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

Ei lausuttavaa.

Laki poliisilain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne ehdotetusta laista.

Ei lausuttavaa.

Voitte tähän kirjoittaa pykäläkohtaiset huomionne.

Ei lausuttavaa.

Laki rajavartiolain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

Ei lausuttavaa.

Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

Ei lausuttavaa.

Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

Ei lausuttavaa.

Nieminen Jarmo
Tulli